

Inleiding

Een kwestie van aanpakken

Aldus luidt de ondertitel van het regeerakkoord '*Werken aan vertrouwen*' dat in juli is gesloten tussen CDA, LPF en VVD. Hoewel de vraag of het nieuwe kabinet in staat zal zijn de rit uit te zitten in de media al vele malen is gesteld, is het evident dat dit regeerakkoord in de nabije toekomst een belangrijke invloed zal hebben op de beleidsvorming en -uitvoering.

Het *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken* (TvA) stelt zich tot doel vanuit een sociaal-wetenschappelijke invalshoek aandacht te besteden aan vraagstukken betreffende de arbeidsmarkt, arbeidsorganisatie, arbeidsverhoudingen en het arbeidsbestel. Gegeven deze missie ligt het voor de hand de vraag te stellen wat het nieuwe kabinet in haar startnotitie meldt over deze onderwerpen. De techniek kan daarbij een handje helpen. Het tekstbestand van het regeerakkoord hebben we via internet gedownload (<http://www.parlement.com/9291000/modules/g7el6rde>) en vervolgens tekstueel ge-screend. Wat levert een dergelijke exercitie op?

In eerste instantie is de oogst beperkt. In het regeerakkoord komt het woord 'arbeidsmarkt' weliswaar zesmaal voor, maar de woorden 'arbeidsorganisatie', 'arbeidsverhoudingen' en 'arbeidsbestel' geen enkele maal. Voor de goede orde: in totaal bevat het document 14.290 woorden (het is al vaak gezegd: het akkoord past niet op één A4-tje zoals de premier in de verkiezingscampagne voor ogen had). Zijn de *key words* van ons tijdschrift verouderd, of te academisch ten opzichte van wat men in het nieuwe beleid voor ogen heeft?

Een ruimere zoekmethode geeft een wat ander beeld. Screening op het woord 'arbeid' – al dan niet in combinatie met extensies – levert

niet minder dan 55 maal verwijzingen op in de tekst van het regeerakkoord. Niet verrassend is dat 'arbeidsongeschiktheid' daarbij het meest gevonden woord is (elf maal), op de voet gevolgd door 'arbeidsparticipatie' (acht maal). Het wordt duidelijk dat in de kabinetsformatie arbeidsvraagstukken vooral op deze thema's betrekking hebben. Dat blijkt ook uit de titels van drie aparte subparagrafen waarin wordt ingegaan op respectievelijk 'het voorkomen van arbeidsongeschiktheid', 'bevordering arbeidsproductiviteitsstijging' en 'modernisering arbeidsmarktbeleid'. Deze thema's worden op beleidsmatige hoofdlijnen behandeld. Resultaten van wetenschappelijk onderzoek ontbreken in de betreffende passages. Wel heeft men – in navolging van het SER-advies – oog voor het feit dat het voor het terugdringen van de WAO-instroom noodzakelijk is om 'de oorzaken van verzuim' aan te pakken. Hoe dat echter moet blijft (vooralsnog) in het vage.

Verdere analyse van het regeerakkoord leert dat ook een van de andere gangbare termen binnen onze eigen kring, namelijk de 'kwaliteit van de arbeid', niet als zodanig in het jongste kabinetsdocument wordt gebezigd. Echter, in andere woorden verpakt is de aandacht voor dit thema er wel degelijk, met name voor wat betreft het onderwijs en de zorg. Letterlijk staat er in de paragraaf over de zorg: Werknemers moeten weer plezier krijgen in hun werk, zodat zij gestimuleerd worden tot maximale prestaties voor de mensen voor wie zij zorgen. En in de paragraaf over het onderwijs lezen we dat werken in het onderwijs weer aantrekkelijk moet worden. Wat betreft deze twee sectoren heeft men dus evidente aandacht voor wat wij

* Ronald Batenburg en Bram Steijn zijn beiden redacteur van het *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*.

kwaliteit van de arbeid of *Human Resource Management* (HRM) zouden noemen. Waarbij we ons overigens wederom de vraag stellen op welke wijze deze doelstellingen dan zouden moeten worden bereikt en of deze aandacht niet ook voor andere sectoren zou moeten gelden. Een kritische noot met betrekking tot het HRM-beleid in zorginstellingen is verderop in dit nummer van TvA te vinden. Overigens vonden we nog een aantal andere voor ons tijdschrift relevante thema's in het regeerakkoord. Zo besteedt men (zij het beperkt) aandacht aan de combinatie arbeid en zorg en is er een aparte paragraaf over de combinatie van werk en levensloop. Of men daarbij oog zal hebben voor het aantal vrouwen in leidinggevende posities – ook hierover een artikel in dit nummer – is overigens, zeker gezien de samenstelling van het kabinet, twijfelachtig.

Als we ons beperken tot de eigen zoektermen, blijkt dus dat we over de aandacht voor arbeidsvraagstukken in het regeerakkoord eigenlijk niet te klagen hebben. Hoe pakt dit uit als we onze screening voortzetten met het oog op een andere betiteling van het onderzoeksterrein waarvoor TvA een platform wil bieden, namelijk organisatievraagstukken in relatie tot arbeid? Zoeken en tellen leert dat het woord 'organisatie' minder vaak in het regeerakkoord voorkomt dan het woord 'arbeid', namelijk negentien maal. Zoals kon worden verwacht worden organisatievraagstukken vooral beschreven in relatie met de organisatie van het openbaar bestuur (vijf maal), de politie (vier maal), en de zorg en de uitvoeringsorganisaties (ieder drie maal). Ook nu weer wijkt onze eerste tellerstelling al snel voor de inhoud van enkele passages die interessante aanknopingspunten bieden met voor TvA relevante thema's. Meerdere malen wordt een relatie gelegd met het verschijnsel debureaucratisering en – bijvoor-

beeld in het onderwijs – meer keuzevrijheid op decentraal niveau. Deze insteek kan men zien als een pleidooi voor afbouw van Tayloristische organisatiestructuren en invoering van nieuwe organisatieconcepten. Opvallend is dat het nieuwe kabinet hierop zwaar inzet, hoewel natuurlijk opnieuw moet worden afgewacht wat hiervan in de praktijk terechtkomt. Wat betreft het Openbaar Bestuur bestaat er immers een spanningsveld tussen ontbureaucratisering (en grotere autonomie op de werkvloer) aan de ene kant, en ministeriële verantwoordelijkheid aan de andere. Als ontbureaucratisering betekent dat mensen in organisaties – en dus ambtenaren – fouten kunnen maken, in hoeverre wordt dat dan door de politiek (en de media!) geaccepteerd als het daadwerkelijk gebeurt?

Ten slotte hebben we het regeerakkoord gescreend op het thema ICT, mede met het oog op het katern 'ICT en arbeid' dat in dit nummer van TvA wordt geopend. Pikant is dat we met onze ICT-gestuurde zoekmethode dan snel klaar zijn: het woord 'ICT' komt slechts tweemaal voor en het woord 'computer' zelfs nul keer. Opmerkelijk, omdat tijdens de kabinetsformatie de LPF op enig moment heeft voorgesteld een aparte staatssecretaris voor ICT in het leven te roepen. Dit voorstel is gesneuveld en ook nadere lezing van het kabinetsdocument leert dat ICT als thema er bekaaid afkomt.

Het geheel overziend luidt de conclusie dat arbeidsvraagstukken ook de komende vier (?) jaar beleidsmatig relevant blijven. Ongetwijfeld zullen de accenten anders komen te liggen en zal het voor de verwerving van onderzoeksmiddelen soms nodig zijn een ander jargon te hanteren. Maar werkloos zullen onderzoekers op het terrein van arbeids- en organisatievraagstukken ongetwijfeld niet worden.